

Sygn. akt V CSK 453/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 kwietnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)

Protokolant Izabella Janke

w sprawie z powództwa M. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
w T.

przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Okręgowego w K.
o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 29 kwietnia 2015 r.,
skarg kasacyjnych strony powodowej i pozwanego Skarbu Państwa
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 22 listopada 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu wraz z rozstrzygnięciem o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 6 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w K. zasądził od pozwanego Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Okręgowego w K. na rzecz powódki M. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w T. kwotę 5 512,52 złotych z odsetkami, w pozostałym zakresie oddalił powództwo oraz orzekł o kosztach procesu. Podstawą prawną rozstrzygnięcia był art. 417 w związku z art. 417¹ § 2 oraz art. 481 k.c., których zastosowanie wynikało z uwzględnienia przez Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie I BP 3/11 (OSN ZUIPUSiSP 2012, nr 19-20, poz. 240) skargi strony powodowej o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. z dnia 5 października 2010 r. w sprawie .../10. Wyrokiem tym oddalona została apelacja powodowej Spółki M. i zasądzone koszty na rzecz D. P., który z kolei był powodem w sprawie rozstrzygniętej wyrokiem z dnia 16 lutego 2010 r. Sądu Rejonowego - Sądu Pracy w T., mocą którego oddalono powództwo powołanej Spółki przeciwko D. P. ze względu na niewykazanie przez nią wysokości poniesionej szkody.

W uzasadnieniu powołanego wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2011 r., I BP 3/11 wskazane zostało, że sądy obu instancji nie oceniły roszczenia odszkodowawczego Spółki M. z punktu widzenia spełnienia przesłanek z art. 415 k.c. Nastąpiło to w sytuacji, gdy D. P., porzucając pracę w Spółce popełnił delikt, będący podstawą szkody poniesionej przez Spółkę, która w sposób możliwy w okolicznościach sprawy podjęła próbę wykazania wysokości szkody, jako wielkości utraconych korzyści, czyli możliwych do uzyskania a nieosiągniętych dochodów z tytułu zleceń na usługi transportowe, realizowane przy użyciu samochodu kierowanego przez D. P. w czasie, gdy pracował w Spółce. Swoim wyrokiem Sąd Najwyższy przesądził zarówno kwestię niezgodności z prawem powołanego wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. w sprawie ... 248/10, jak i zasadność roszczenia.

Sąd Apelacyjny, rozpoznając apelacje obu stron od wskazanego na wstępie wyroku Sądu Okręgowego z dnia 6 lutego 2013 r., wyrokiem z dnia 22 listopada 2013 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanego na

rzecz powoda kwotę 7181 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 3 listopada 2011 r., oddalił powództwo w pozostałej części oraz oddalił obie apelacje w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu.

W skardze kasacyjnej pozwanego Skarbu Państwa Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego został zaskarżony w części, to znaczy w pkt I, w zakresie w jakim zasądzono na rzecz powoda kwotę 7 781 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 3 listopada 2011 r. i zniesiono wzajemnie koszty procesu; pkt II w zakresie w jakim oddalono apelację pozwanego i pkt III w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucono naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 278 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez uznanie, że kwestia wysokości prognozowanych dochodów z działalności gospodarczej nie wymaga wiadomości specjalnych i nie musi być ustalana w oparciu o opinię biegłego. Naruszenie prawa materialnego dotyczy art. 417 § 1 w związku z art. 417¹ § 2 i art. 361 § 1 i 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że w majątku powódki wystąpił uszczerbek w kwocie 7 781 złotych, pozostający w normalnym związku przyczynowym z wydaniem przez Sąd Okręgowy w K. wyroku z dnia 5 października 2010 r., ... 248/10, którego niezgodność z prawem została stwierdzona z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i orzeczenie co do istoty sprawy, polegające na zmianie pkt 1 i 3 wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 6 lutego 2013 r. i oddalenie powództwa w pozostałej części, oddalenie apelacji strony powodowej w pozostałym zakresie oraz zasądzenie kosztów postępowania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, z zasądzeniem kosztów postępowania.

W drugiej w kolejności złożenia skardze kasacyjnej, ustanowiony z urzędu pełnomocnik powoda zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie prawa materialnego, tj. art. 415 i art. 361 § 1 k.c. przez uznanie, że szkoda obliczona jako utracone korzyści poszkodowanego przedsiębiorstwa przewozowego odnosi się tylko do niektórych wybranych dni, w które przedsiębiorstwo mogło świadczyć usługi, a ich nie świadczyło w wyniku niezgodnego z prawem zachowania sprawcy szkody. Naruszenie przepisów postępowania dotyczy art. 233 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że wyrok Sądu Najwyższego w sprawie I BP 3/11 dotyczył wyłącznie

powództwa wzajemnego powoda przeciwko D. P., mimo sentencji tego wyroku, że dotyczy on także powództwa D. P. przeciwko powodowi, wytoczonego w tamtym procesie; art. 379 pkt 4 k.p.c. w związku z orzekaniem w pierwszej instancji Sądu Okręgowego będącego w sprawie pozwanym, a zaskarżony wyrok wydał Sąd Apelacyjny nadrzędny w stosunku do pozwanego Sądu Okręgowego. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części objętej pkt I ppkt 2 i ppkt 3 i częściowo pkt II sentencji oraz w części, w jakiej znosi wzajemnie koszty postępowania apelacyjnego, i orzeczenie co do istoty sprawy, polegające na zmianie pkt 1, 2 i 3 wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 6 lutego 2013 r., ... 721/12 przez zasądzenie na rzecz powoda kwoty 10 695,58 złotych z ustawowymi odsetkami, szczegółowo obliczonymi w skardze, oraz o oddalenie apelacji pozwanego w pozostałym zakresie, z rozstrzygnięciem o kosztach procesu za obie instancje i o wynagrodzeniu pełnomocnika powoda z urzędu; ewentualnie skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powoda pozwany Skarb Państwa Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa wniósł o oddalenie skargi i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ze względu na zarzucenie przez powoda w skardze kasacyjnej nieważności postępowania (art. 479 pkt 4 k.p.c.), ta kwestia winna zostać rozpoznana w pierwszej kolejności. Jak już obszernie wyjaśnił Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku zarzut nieważności postępowania ze względu na występowanie w sprawie w charakterze pozwanego Skarbu Państwa - jego reprezentanta w osobie Prezesa Sądu Okręgowego w K. jest bezpodstawny. Mając na uwadze podstawowe zasady praworządności w funkcjonowaniu państwa prawnego przepisy postępowania cywilnego zawierają enumeratywnie wymienione przesłanki wyłączenia sędziego z mocy ustawy. Z art. 48 § 1 k.p.c. wynika, że w rozpoznawanej sprawie żadna z tych przesłanek nie wystąpiła. Z kolei, w art. 48 § 6 k.p.c. odnoszącym się do spraw o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem jest mowa o wyłączeniu *ex lege* konkretnego sędziego, który brał udział w wydaniu tego właśnie

orzeczenia. Z ustaleń Sądu przytoczonych w zaskarżonym wyroku wynika, że w wydaniu wyroku uznanego za niezgodny z prawem przez powołany wyrok Sądu Najwyższego w sprawie I BP 3/11 w ogóle nie zaszła taka sytuacja. Nie ma natomiast podstaw prawnych do żądania wyłączenia w okolicznościach rozpoznawanej sprawy wszystkich sędziów sądu, w którym wydano orzeczenie uznane za niezgodne z prawem (a więc sędziów Sądu Okręgowego – Sądu Pracy w K.), jak też sędziów sądu nadzrędnego nad tym sądem (czyli Sądu Apelacyjnego).

Przepisy o wyłączeniu sędziego od rozpoznawania konkretnej sprawy muszą być interpretowane bardzo ściśle, wkraczają bowiem w niezwykle delikatną sferę zaufania społeczeństwa do wymiaru sprawiedliwości, które nie jest podważane przez ustawodawcę tylko ze względu na pozostawanie sędziów w określonej formie zorganizowania ich pracy przez przydzielenie do konkretnych sądów. To nie zmienia ich statusu państwowego oraz konstytucyjnie zagwarantowanej niezawisłości i niezależności w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w imieniu Rzeczypospolitej, a nie, jak twierdzi skarżący „poniekąd w imieniu sądu, w którym orzeka”. W odpowiedzi na skargę pozwany wskazuje na orzecznictwo Sądu Najwyższego, w którym wyjaśnione zostało, że sędzia sądu, z którego działalnością wiąże się dochodzone roszczenie nie jest na podstawie art. 48 § 1 pkt 1 k.p.c. wyłączony od rozpoznania sprawy, jak również, że przyczyną wyłączenia sędziego na podstawie art. 48 k.p.c. nie może być związek przyczynowy pomiędzy wynikiem sprawy a prawami i obowiązkami sędziego, który to związek jest pośredni, dalszy, albo czysto hipotetyczny (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 1991 r., II CR 657/90; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2006 r., III CZP 76/06, OSNC 2007, nr 7-8, poz. 100; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2013 r., II CSK 720/12, nie publ.). Nie można w szczególności godzić się na niczym nieuzasadnione przypuszczenia o braku powyższych cech w całym korpusie sędziowskim określonego sądu tylko dlatego, że za niezgodne z prawem zostało uznane pojedyncze orzeczenie, znajdujące się wśród tysięcy innych prawomocnie wydanych i wykonywanych. Z tych względów nie można podzielić zarzutów powoda o spełnieniu przesłanek określonych w art. 379 pkt 4 k.p.c.

W oczywisty sposób nie jest także uzasadnione twierdzenie skarżącego powoda o niewłaściwym wyciągnięciu wniosków przez Sąd w zaskarżonym

orzeczeniu z treści i znaczenia wyroku Sądu Najwyższego w sprawie I BP 3/11. Wyjaśnił to prawidłowo Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku, wskazując – z powołaniem się na postanowienie Sądu Rejonowego w T. z dnia 28 kwietnia 2009 r., sygn. akt ... 13/09 - na niezgodność z prawem wyroku Sądu Okręgowego jedynie w zakresie powództwa skierowanego przez powodową Spółkę przeciwko D. P. o odszkodowanie i zapłatę, która to sprawa tylko technicznie została połączona do łącznego rozpoznania ze sprawą z powództwa D. P. przeciwko Spółce. Rozpoznawana sprawa nie jest również sprawą z powództwa wzajemnego i sprawa ta nie stanowi, jak podnosi skarżący jednego z elementów orzeczenia uznanych za sprzeczne z prawem. Powołanie się dla uzasadnienia tego zarzutu na naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. jest całkowicie chybione.

Pozostałe zarzuty powoda odnoszą się do wadliwego obliczenia wysokości szkody w postaci zaniżonych utraconych korzyści poszkodowanego przedsiębiorstwa przewozowego. Obejmują one tę samą sferę faktyczną i prawną, której dotyczą zarzuty skargi kasacyjnej pozwanego. Pozwany zakwestionował sposób obliczenia szkody w postaci *lucrum cessans* poszkodowanego oraz składających się także na odszkodowanie kosztów procesu uiszczonych przez powoda przed, w trakcie i po zakończeniu postępowania, którego dotyczy wyrok Sądu Najwyższego stwierdzający niezgodność z prawem wyroku Sądu Okręgowego w K. w sprawie ... 248/10.

Skarga kasacyjna pozwanego jest uzasadniona. Kwestią zasadniczą jest fragmentaryczne przeprowadzenie postępowania dowodowego w celu obliczenia wysokości szkody i odszkodowania za *lucrum cessans*. Orzecznictwo wskazuje, że stwierdzenie niezgodności orzeczenia z prawem nie przesądza o odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, gdyż jest równoznaczne ze spełnieniem jednej przesłanki odpowiedzialności, ale nie przesądza o wystąpieniu pozostałych (wyrok SN z 6.2.2009 r., IV CSK 403/08, nie publ.). Przewidziany w art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. obowiązek uprawdopodobnienia wyrządzenia szkody polega na złożeniu przez poszkodowanego oświadczenia, iż szkoda nastąpiła ze wskazaniem jej rodzaju i rozmiaru oraz uwiarygodnienie tego oświadczenia przez powołanie i przedstawienie stosownych dowodów. Niezbędne jest przy tym przeprowadzenie odpowiedniego wyводу, wskazującego czas powstania szkody oraz związek

przyczynowy pomiędzy wydaniem zaskarżonego orzeczenia a tą szkodą. Ponadto szkoda ma istnieć w chwili wnoszenia skargi, a nie możliwości jej wystąpienia w przyszłości (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2008 r., I CNP 47/08, nie publ.; z dnia 23 marca 2007 r., IV CNP 29/07; z dnia 28 listopada 2006 r., III CNP 55/06, nie publ., z dnia 31 stycznia 2006 r., IV CNP 38/05, OSNC 2006, nr 7-8, poz. 141).

W niniejszej sprawie przesądzone jest popełnienie deliktu i zawinienie podmiotu odpowiedzialnego na podstawie art. 415 k.c. Jednak pozostałe przesłanki, jak szkoda i związek przyczynowy między niezgodnym z prawem orzeczeniem a szkodą należy dopiero wykazać. Szkoda w postaci *lucrum cessans* została przyjęta za oświadczeniem powoda bez żadnej weryfikacji, mimo że na pierwszy rzut oka widać, iż obliczona kwota nie jest zyskiem powoda, tylko przychodem bez odliczenia kosztów uzyskania o charakterze prywatnym (samego przedsiębiorcy przewozowego) i publicznym (daniny publiczne). Nie zostało także wykazane, że podana kwota była możliwa do uzyskania w styczniu, porównywanym z listopadem i grudniem poprzedniego roku, kiedy to popyt na usługi transportowe ze względu na okres przedświąteczny jest szczególnie wysoki. Ma więc rację skarżący, że powinien był się w sprawie wypowiedzieć biegły, a zatem należało dopuścić dowód z jego opinii, a to nie zostało uczynione; został więc naruszony w sposób mający istotny wpływ na rozstrzygnięcie w sprawie, art. 278 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Orzecznictwo wskazuje, co oznacza *lucrum cessans* i że ma charakter hipotetyczny, a poszkodowany musi udowodnić tak duże prawdopodobieństwo osiągnięcia korzyści majątkowej, że rozsądnie rzecz oceniając można stwierdzić, iż uzyskałby niemal z pewnością korzyść w rozumieniu art. 361 § 2 k.c., gdyby nie wystąpiło zdarzenie, za które odpowiada sprawca szkody (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 19/08, nie publ.). W wypadku szkody w postaci utraconych korzyści hipoteza utraty korzyści graniczy z pewnością, w razie szkody ewentualnej prawdopodobieństwo utraty korzyści jest zdecydowanie mniejsze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2007 r., V CSK 174/07, nie publ.). W okolicznościach sprawy utrata korzyści jest wielce prawdopodobna, ale wymaga dopiero ustalenia, czy i za jaki okres można uznać wykorzystanie

samochodu do transportu w styczniu, oraz jaka była rzeczywista kwota, którą zarobiłby netto powód jako przedsiębiorca transportowy.

Konieczne jest także ustalenie kosztów postępowania w zakresie kosztów sądowych, w szczególności związanych z zasadnie przewidywanym odzyskaniem ich od drugiej strony postępowania, gdyby wyrok uznany przez Sąd Najwyższy za niezgodny z prawem został prawidłowo wydany. Chodzi o składnik odszkodowania w postaci *damnum emergens*. Należy uwzględnić argumenty zawarte w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którymi ani te koszty procesu, jakimi strona została obciążona, ani te, jakich nie uzyskała nie stanowią szkody w rozumieniu art. 424¹ k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2008 r., IV CNP 22/08, nie publ.). Z tego względu koszty procesu, którymi strona została obciążona w kwestionowanym w skardze orzeczeniu, nawet gdyby zostały już uiszczone przed wniesieniem skargi, nie stanowią szkody w rozumieniu art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c. (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2008 r., I CNP 47/08, nie publ. oraz z dnia 28 listopada 2006 r., III CNP 46/06, nie publ.).

Tylko w takim zakresie, w jakim jest dowiedzione poniesienie przez stronę, na rzecz której jest orzeczona przez Sąd Najwyższy niezgodność prawomocnego orzeczenia sądowego z prawem (art. 424¹ § 1 i art. 424¹¹ § 2 k.p.c.), koniecznych kosztów postępowania, zwłaszcza opłat sądowych, których zwrot w całości lub w części od drugiej strony postępowania byłby oczywisty, gdyby nie zostało wydane orzeczenie niezgodne z prawem, strona może domagać się uznania ich za składnik odszkodowania należnego od Skarbu Państwa. Jeżeli koszty sądowe, których jako składnika odszkodowania domaga się powód mieszczą się wśród kosztów, o jakich mowa w powołanych orzeczeniach Sądu Najwyższego, to i w niniejszej sprawie należy odmówić zwrotu tych kosztów. Jeżeli są to jednak koszty, o jakich mowa w szerokich motywach w tym względzie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, to wymaga ustalenia przy ponownym rozpoznaniu sprawy, czy nie należy tych kosztów włączyć do odszkodowania należnego powodowi.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. należało uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania, a na podstawie art. 108 § 2 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

